

En nitälskande Gud

I en kulturrelativistisk tid känner kristna en tilltagande tveksamhet inför missionsarbete. Kan vi verkligen komma och påstå att det endast finns en sanning och endast en väg till Gud? Även det kristna kulturarvet, den västerländska civilisationen ifrågasätts och kritiseras utifrån utopiska kriterier. Man söker stämpla och utrota all form av rasism, "islamofobi", "homofobi" och andra förmenta sjukdomstillstånd. Det vi har duger inte. Vågar vi längre påstå att den kristna tron skulle vara bättre än någon annan – eller envisas med att vi ska sprida vår tro till andra? John Stott visar övertygande i detta korta utsnitt ur sin bok *Our guilty conscience* på den nödvändiga och tillräckliga grunden för missionsiver – vilken även utgör den bästa bas för ett kraftfullt civilisationsförsvar.

Det kommer som en överraskning för många människor, till och med som en chock, att denna kärlek till Guds och Kristi namn i Skriften regelbundet uttrycks i termer av nitälskan (eng. *jealousy*, vilket ofta kan översättas avund eller svartsjuka).¹ En del kyrkans män blir generade när de tio budorden läses vid nattvardsfirandet [i anglikanska kyrkan], när de hör det sägas i det andra budet att "jag, Herren, din Gud, är en nitälskande Gud". Det förefaller dem nästan outhärdligt att i samma bibeltext Gud först beskrivs som "en barmhärtig och nådig Gud" och sedan som "nitälskande Gud, vars namn är Nitälskare" (2 Mos. 34:6, 14).²

I Bibeln fördöms avunden (*jealousy*) som en förskräcklig synd. Vi vet från litteraturen och erfarenheten hur den förvränger människans personlighet och splittrar gemenskaper. Aposteln Paulus anger den som en av "köttets gärningar", en produkt av vår fallna natur (Gal. 5:19–20). Hur kan det då vara möjligt att den tillskrivs den helige Guden? Hur kan hans namn vara både "helig" och "nitälskare"? (Jes. 57:15; 2 Mos. 34:14.) Måste vi avskriva detta som en motsägelse i Bibeln eller finns det någon alternativ förklaring?

Det är förvisso märkligt att samma ord "nitälskan" [på engelska] kan beteckna en egenskap hos Gud och en synd hos människan. Men det beror på att [ordet för] nitälskan [på engelska] i sig själv är neutral. Om den är god eller ond beror på den situation som väcker den. I huvudsak är nitälskan (*jealousy*) en intolerans mot rivaler; det är en dygd eller en synd beroende på om rivalens närvaro är legitim eller inte. Konkurrens i näringslivet eller inom idrotten är således helt och hållet legitim. En butiksinnehavare har ingen rätt att ogilla en annan detaljists framgång som hotar hans egen verksamhet, eftersom han inte kan göra anspråk på att ha

monopol på den lokala handeln. En idrottsutövare bör inte heller bli bitter eller avundsjuk när han blir besegrad i sin egen sport, eftersom han inte har någon personlig rätt till en obestriddig seger. Hans professionella avundsjuka är bara sårad fåfänga.

Nitälskan i äktenskapet är dock en helt annan sak, eftersom äktenskapet är ett varaktigt exklusivt förhållande. Både man och hustru har högtidligt lovat att "med bortseende från alla andra" hålla sig enbart till sin partner, så länge de båda lever.³ Under deras äktenskapliga liv bör inte någon av dem tillåta någon rival. Om en tredje part gör intrång i äktenskapet, har den kränkta personen, oavsett om det är man eller hustru, rätt att vara svartsjuk. I ett sådant fall är det tolerans mot rivalen, inte intolerans, som är synd.

Guds nitälskan nämns i Skriften vanligen i samband med hans val av Israel som sin brud. Hans förbund med Israel var ett äktenskapsförbund, och genom att acceptera det gudomliga frieriet förband sig Israel till fullständig lojalitet och lydnad. Hennes flirtar med de kanaaneiska baalerna, som ledde till andligt äktenskapsbrott och till och med till promiskuös otukt, utgjorde därför brott mot förbundet. Det är dessa saker som sägs ha väckt Israels Guds vrede och nitälskan.⁴

Men orsaken till Guds nitälskan är mer omfattande än hans förbundsförhållande med Israel. Om det bara var detta, skulle den inte inbegripa resten av mänskligheten. Men Guds nitälskan väcks av alla former av avgudadyrkan, oavsett vilken avgudadyrkaren kan vara. Dess grund är skapelsen, inte bara förbundet. Om hans namn är "Nitälskare" är det inte för att han är

Israels Gud, utan för att han är just Gud, den ende levande och sanne Guden. Om han är Gud och han ensam, den ende skaparen och människornas herre, har han rätt till vår odelade tillbedjan och är "nitälskande", när vi felaktigt riktar den till avgudar som inte är gudar. "Jag är HERREN, och ingen annan finns, förutom mig finns ingen Gud." "Det finns ingen annan gud förutom mig, en rättfärdig Gud och frälsare, det finns ingen annan vid sidan om mig. Vänd er till mig och bli frälsta, alla jordens ändar! För jag är Gud, och det finns ingen annan. Jag har svurit vid mig själv, från min mun har ett ord gått ut i rättfärdighet, som inte skall återvända: 'För mig skall varje knä böja sig, alla tungor ska ge mig sin ed'" (Jes. 45:5, 21–23). Det är detta faktum att Gud är den ende Guden som rättfärdigar både hans krav på hyllning av alla knän och tungor och hans nitälskan när det undanhålls honom: "Jag är HERREN, det är mitt namn, min ära ger jag inte åt någon annan, eller mitt lov åt avgudabilder" (Jes. 42:8).

Monoteismen är fortfarande den viktigaste grunden för mission. Det främsta skälet till att Gud "vill att *alla människor* skall bli frälsta" och komma till kunskap om (samma) sanning" är att "det finns *en* Gud, och det finns en medlare mellan Gud och människorna, människan Kristus Jesus, som gav sig själv som en lösen för alla ..." (1 Tim. 2:4–6). Logiken i detta stycke bygger på förhållandet mellan "alla människor" och "en Gud". Vårt rättfärdigande av att söka främja "alla människors" lojalitet är att det bara finns "en Gud" och endast "en medlare" mellan honom och dem. Utan Guds enhet och Kristi unikum skulle inte något kristet missionsuppdrag vara möjligt.

*Utan Guds
enhet och
Kristi
unikum
skulle inte
något kristet
missions-
uppdrag
vara möjligt.*

*Det var en
passionerad
kärlek till
Kristi namn
som drev
dem.*

Bibeln fortsätter med att säga följande. Om Gud har rätt att vara nitälskande (*jealous*), att motsätta sig och stå emot människornas ondska som inte ger honom den ära som hans namn förtjänar, utan vänder sig bort till avgudar, då bör hans eget folk dela hans "nitälskan". Det finns faktiskt exempel på detta i både Gamla och Nya testamentet. Elia hade fel när han påstod att han var den ende av alla sina landsmän som inte hade böjt knä för Baal. Men han hade rätt när han sade: "Jag har varit mycket nitälskande för HERREN, härskarornas Gud, för Israels folk har övergivit ditt förbund" (1 Kung. 19:9–18). Genom det onda inflytandet från drottning Isebel, som till Israel hade importerat sin faders feniciska kult hade stora delar av folket blivit otrogna mot Herren. Om han blev provocerad till nitälskan av deras avfallighet, blev även hans profet Elia nitälskande.

Den närmaste parallellen i Nya testamentet står kanske att finna i Paulus första besök i Aten. Det finns något mycket gripande i berättelsen om när den store kristne aposteln ensam befinner sig mitt i det antika Greklands glans. Vi kan föreställa oss hur han vandrar genom staden och beundrar dess berömda byggnader. Ändå var det som slog honom inte skönheten, utan avgudadyrkan: "han blev upprörd i sin ande när han såg att staden var full av avgudabilder" (Apg. 17:16). Den provokation han kände var en "paroxysm" (upprördhet) i anden, en djupt upplevd känsla. Lukas använder det verb som i Septuaginta ofta beskriver hur Gud blev "provocerad" till vrede eller nitälskan. Och det som provocerade Gud i Israel är exakt det som provocerade Paulus i Aten – avgudadyrkan. Gudomlig nitälskan

rörde sig inom honom när han såg stadens avgudadyrkan. "Så han argumenterade ... " (Apg. 17:17).⁵ I synagogan med de religiösa, på torget med förbipasserande och på Areopagen predikade aposteln evangeliet för filosoferna på ett övertygande och outtröttligt sätt. Det var nitälskan för Guds namn och för Kristus, som vanhelgades av hednisk avgudadyrkan, som gav honom hans iver för evangelisation. I själva verket är "nitälskan" (*jealousy*) och "iver" (*zeal*) samma ord.⁶ Han brann av längtan efter att atenarna skulle lära känna och hedra den Gud som de antingen okunnigt tillbad eller faktiskt genom sin avgudadyrkan förnekade.

Om vi vänder oss från Skriften till den kristna missionsverksamhetens historia, finner vi samma dominerande incitament hos de största av Kristi ambassadörer. Det var inte bara en ödmjuk och tacksam lydnad inför Kristi uppdrag som drev dem, inte heller en vision för de förlorade massorna, utan en passionerad kärlek till Kristi namn.

Det bästa exemplet som jag känner till kommer från biografin över Henry Martyn. Trots att han var *senior wrangler* på Universitetet i Cambridge, och sedan *fellow* vid St John's College, vände han ryggen åt en akademisk karriär och valde att tjäna som präst.⁷ Två år senare, den 16 juli 1805, seglade han till Indien. Låt mig brinna för Gud, ropade han i Calcutta, medan han bodde i ett övergivet hinduiskt tempel.⁸ Och när han såg människor som kastade sig ner inför sina bilder skrev han: "Detta väckte mer skräck hos mig än vad jag kan uttrycka."⁹

Senare flyttade han till Shiraz och ägnade sig åt översättning av Nya Testamentet till persiska. Många muslimska besökare kom för att träffa honom och för att tala med

honom om andliga ting. Hans sedvanliga lugn stördes bara när någon förolämpade hans Herre. Vid ett tillfälle uttrycktes inställningen att ”prins Abbas Mirza hade dödat så många kristna att Kristus från fjärde himlen tog tag i Muhammeds kjol för att vädja till honom att upphöra.” Det var en dramatisk fantasi. Här knäböjde Kristus inför Muhammed. Hur skulle Martyn reagera? ”Jag kände ett hugg i själen av denna hädelse.” När besökaren såg hans obehag, frågade han vad det var som var så stötande för honom. Martyn svarade: ”Jag skulle inte kunna leva, om Jesus inte bleve förhårligad; det skulle vara ett helvete för mig om han alltid skulle vara så vanhedrad.” Hans muslimske besökare blev förvånad och frågade återigen varför. ”Om någon plockar ut dina ögon”, svarade han, ”går det inte att förklara varför du känner smärta – det gör bara ont. Det är för att jag är ett med Kristus som jag blir så hemskt sårad.”¹⁰

Jag läser aldrig dessa ord av Martyn utan att bli tillrättavisad, för jag har inte

denna passionerade kärlek till Kristi ära eller känner denna akuta smärta. Inte heller ser jag den mycket (om ens alls) i den samtida kyrkan. Men är inte detta orsaken till vår skuldfyllda tystnad? Vi talar inte för Kristus, eftersom vi inte älskar hans namn så mycket att vi inte kan stå ut med att se honom förbisedd och icke tillbedd. Om bara våra ögon vore öppna för att se hans härlighet, och om vi bara kände oss sårade av skam över hans offentliga förödmjukelse bland människor, skulle vi inte kunna förbli tysta. I stället skulle vi upprepa apostlarnas ord: ”Vi kan inte annat än tala om vad vi har sett och hört” (Apg. 4:20).

John R. W. Stott

ur *Our Guilty Silence – The Church, the Gospel and the World*, London 1967, s. 21–26

Översättning från engelska av redaktören med hjälp av översättningstjänst. Språkliga noter svarar redaktören för.

Publicerad med vederbörligt tillstånd.

1. SFB15 översätter med ”nitisk”.
2. Eng: ”a jealous God, whose name is Jealous”, vilket också kan översättas ”en avundsjuk/svartsjuk Gud” osv.
3. Eng: ”forsaking all other”
4. Jfr. Paulus användning av äktenskapsmetaforen och hans nit-älskan för korintierna i 2 Kor. 11:1–4: ”Hoppas ni kan stå ut med lite dårskap från min sida. Visst står ni ut med mig, eftersom jag *brinner för er med Guds iver*. Jag har trolovat er med en enda man, Kristus, och vill föra fram en ren jungfru till honom. Men jag är rädd att liksom ormen med sin list förledde Eva, så kan också era sinnen förföras och vändas bort från den uppriktiga och rena troheten mot Kristus.” (Min kurs.)

5. SFB15: ”Han samtalade därför ...”
6. *Zelos*. Se Joh. 2:17, där Jesu ”brinnande iver” för Guds hus i grund och botten var en ”kärleksiver” för Hans ära och härlighet.
7. *Senior wrangler* – den främste matematikstudenten vid Cambridge-universitetet, som utsågs årligen, ansågs motsvara den största intellektuella prestationen i Storbritannien.
8. Constance E. Padwick, *Henry Martyn, Confessor of the Faith*, (I.V.F., 1953), s. 87.
9. A.a.s. 89
10. A.a.s. 146